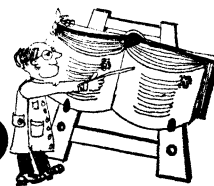

מיתודה

עוד ספר יפה לגיל הרך¹

מאת מרים רות

לפנינו ספר תמונות לקטנים המכיל 40 עמודים(!) מאוירים בתמונות צבעוניות ראיסטיות שכל ילד קטן יכיר ויזהה בהן עצמים מוכרים מסביבתו הקרובה, יתבונן, וכנה בשם. 19 פריטים שונים מצויירים על 10 עמודים, עוד 19 תמונות המתארות את השימוש בפריטים המוכרים על פי הסדר שנקבע בחלק הראשון. לפי טווח הקשב של בני השנתיים הכמות רבה מדי, והמבוגר — המתווך חייב לגייס את רגישותו ולהראות מספר תמונות שהילד מסוגל לקלוט. המשימה חייבת להיות להציג, בתחילה, רק חלק מהספר ולצרף אל התמונות המתארות את העצמים גם את התמונות המתארות את השימוש בעצמים המוכרים. המבוגר והפעוט — כובשים את הספר בהדרגה בהתחשבות רגישה ביכולתו של הפעוט. תהליך ההיכרות עם הספר נמשך. מפגישה לפגישה מתוספים עמודים חדשים אל העמודים המוכרים עד אשר כל הספר מוכר וידוע והתמונות, בלויית התמליל, זורמות ברצף בשביל הידוע.

התמליל מחורז וכאשר קראתי את רצף השורות המתחרזות — נהייתי: יש כפית עם כסא / כרית ובית-כסא, / וילון ועציץ, / חלון וכוס מיץ, / בבה ודב, / רבה ותף, / נעלים וכדור, / ברזמים ותנור, / ועוד.

יש מי שיקשה: "רשימת מלאי ללא ארגון וללא סדר..." או "כרית ובית-כסא — מה הקשר?" אך הדובר, המונה את הרכוש, הוא ילד. הוא האומר: "בבית שלי יש". מניית החפצים אסוציאטיבית וצלילית וברשימה חפצים קרובים ואינטימיים המשרתים את הילד וחשובים בעיניו. הטקסט ה"קשור" המחורז — יקל על הילדים להכיר היטב את הספר, הם ילמדו מהר את רצף התמונות וילוו את ההתבוננות באמירת החרוזים. ההיכרות עם הספר, הדרגתית ולא רק בגלל אורך הספר וכמות התמונות, שדברתי עליהם קודם לכן, אלא גם בגלל **משך ההתבוננות** של ילדים קטנים בתמונות ובגלל השתתפותם הפעילה בהמללת תגליותיהם העצמיות.

1. "בבית שלי", מאת מיריק שניר, איורים: צופיה לנגר, הוצאת שבא, תל-אביב 1984.

המבוגרים נוהגים לקרוא את התמליל באוזני ילדיהם, ובסיום הקריאה מדפדפים וממשיכים בקריאה — יש שקוראים לאט ויש שקוראים בחופזה כאילו כפאם שד. הפעוט לא הספיק עדיין להקיף במבטו את שתי התמונות המתארות ארבעה חפצים ואלה כבר נעלמים משדה ראייתו מבלי שהוא הספיק להתבונן כראוי. **התבוננות** בספרי תמונות דורשת מהילד הקטן **ריכוז, מאמץ, בינה, גילוי וזיהוי**. עלינו לתת לו **זמן להתבוננות פעילה**. רשות התגובה תינתן קודם לילד, נשוחח אתו על התמונה ונהפוך את הדף רק בסיום ההתבוננות והפעילויות המלוות אותה. בהיפרדנו מארבעה החפצים המתוארים על שני עמודים — נסכם את המתואר בחרוז הכתוב... וכך נמשיך עד אשר הילד מסוגל להתרכז. כיבוש הספר כולו נמשך ונמשך בפגישות חוזרות ותמיד בהתחשבות מלאה עם התענינותו הפעילה של הילד ובטווח הקשב שלו.

לשם הדגמת התבוננות של פעוט לשיחה מלווה של מבוגר אביא תצפית על סיון בת 2.4 ;

סיון ליטפה את תמונת הבית והעבירה אצבע סביב למסגרת. הצביעה על הילד ואמרה : "רן יושב" והוסיפה : "לרן יש חתול קטן־קטן", (קטן־קטן — אמרה בקול דקיק).
אני : זה הבית של רן והוא מספר : "בבית שלי יש...".

סיון דיפדה. עיניה שוטטו על עמוד 4-5, ליטפה בשתי כפות ידיה את שני העמודים. עברה על המסגרת של התמונה ואמרה : "כסא קטן־קטן, לבובה כפית גדולה" (קטן בקול דקיק, גדולה בקול עבה). סיון הרימה את מבטה והצביעה לכיוון פינת הצעצועים שלה : "לסיון כסא קטן... שם". מבטה חזר לספר. הסתכלה בתמונה המתארת בית־כסא וכרית. "הנה שימוש" וחייכה. המשיכה לדבר : "סיון לא עושה פיפי במכנסים — רק ב...שימוש". אחרי הפסקה קצרה היא פרצה בצחוק ואמרה : "רן זרק את הכרית ב...שימוש...", חזרה פעמים אחדות על המשפט הזה, צחקה, הסתכלה בן, בשובבות, כמי שמספר בדיחה. חיכיתי והעברתי את הדפים אל שתי התמונות שבחלק השני של הספר באמרי : "כסא וכפית, בית כסא וכרית..." והוספתי : "רן אוכל בכפית, רן שוכב על כרית" סיון אמרה : "רן שוכב. רן לא זורק את הכרית ל...שימוש". היא ליטפה את רן, את רגליו ואת ראשו והעבירה את מבטה לתמונה שבעמוד ממול : "רן לא זורק כרית ל...שימוש — רן ישן —ש—ש—ש...".

סיון המשיכה להסתכל בעוד שתי תמונות. בכל פעם העבירה אצבע סביב למסגרת של התמונות, הריחה את הפרחים שבעציץ, הצביעה על הקשית וניסתה לשתות במיץ שפתיים. (עמ' 6-7) התבוננה בבובה ובדוב — קמה והלכה לשחק עם בובותיה.

התייחסותה של סיון אופיינית לבני גילה : היא כבשה את התמונות תוך פעילות חוש־נועית (ליטפה את הדפים, העבירה אצבע על המסגרות ; היא ניסתה להשתמש בעצמים שבתמונה ("שתה" מיץ דרך קשית) גילתה את האי־סדר (כרית, בית, כסא) ושמחה לתקן ולסדר כל פרט במקומו. מהפריטים שבתמונה הלכה אל הפריטים שבסביבתה (מהבובה והדוב — אל צעצועיה). תופעות כאלה, ודומות להן, נמצא אצל ילדים רבים. המשיכה לספר, או העדפת תמונה מסויימת

על זולתה תהיה שונה אצל ילדים שונים, וכך גם שונה אצלם **משך** הריכוז ומידת ההתעניינות. אך בכל מקרה יהיה נכון לתת את רשות הדיבור ורשות הפעילות קודם **לילד**. בתנאים כאלה הוא יפעיל את כישוריו וייעשה פעיל כמתבונן וכחושב. המבוגר המתווך חייב לגייס את רגישותו, לעקוב, אחרי הילד, להסתכל בתנועותיו, להקשיב לדבריו **ולשוחח** עמו לפי ההתעניינות שהוא מפגין בפעילותו ובדבריו. ההפתעות לא תאחרנה לבוא. החלק הראשון, החלק של "ספירת המלאי", מסתיים בשתי תמונות שיוצרות מעין אתנחתא בין שני החלקים של הספר: בעמוד 14 — "ארון עם ספרים" ועוד פריטים שימשכו את תשומת לבו של הילד — חתול, דלי, יעה, מטאטא; וממול (עמ' 15) "ועוד הרבה דברים, מהם מוכרים מהתמונות הקודמות — חלון, וילון, כסא, עציץ — מהם חדשים שלא נזכרו בתמליל המחורז עגלה, אוטו, ברוז. אלה ואלה ימשכו את תשומת לבו ואת עיניו של המתבונן ויזכו ל"סיפוריו". בסוף הספר — שתי תמונות מסכמות (עמ' 38-39) — מופיעים שוב כל הפריטים הידועים וניתן למנות אותם ולספר עליהם. כך גם "בטנת הספר בראשיתו ובסופו — תשמש כחומר חשוב להתבוננות נוספת ולגילוי הפריטים המוכרים והשימוש בהם.

לסיכום: "הבית שלי" — הוא ספר תמונות לקטנים מעוצב יפה ומלווה תמליל מחורז היטב. הספר ראשון מסוגו בעברית. ערכיו — **הכמות** של התמונות והתמליל המחורז — עלולים להכשיל את המתווך המבוגר. זו הסיבה שנטלתי על עצמי להוסיף את ה"הוראות לאופן השימוש" בספר, ולהראות את הדרך שבה ניתן לכבוש אותו.